

GEBIEDSBEELD PRINS ALEXANDER

*Signalen over integratie, discriminatie, v/m-emancipatie
en lhbt-emancipatie uit Prins Alexander*

Samenvatting

IDEM Rotterdam voert in alle veertien gebieden van Rotterdam een behoefte-inventarisatie uit om een beeld te krijgen van wat er speelt in elk gebied in relatie tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emanipatie en lhbt-emanipatie. Deze rapportage presenteert zowel signalen als concrete aanknopingspunten voor professionals en geïnteresseerden om verder aan de slag te gaan met de vier thema's in Prins Alexander. Hieronder vatten we de belangrijkste signalen per onderwerp kort samen.

Integratie

Jongeren

Er bestaan spanningen tussen jongere en oudere generaties in Prins Alexander. Er wordt gesignaleerd dat sociale professionals een beperkt deel van de jongeren in het gebied bereiken.

Hulpverlening en etniciteit

Hulpverleners, zorgprofessionals en welzijnswerkers worstelen soms met het bedienen van bewoners met een migratieachtergrond. Professionals hebben behoefte aan het ontwikkelen van interculturele communicatievaardigheden en cultuursensitief werken.

Religieuze organisaties actief en betrokken

Prins Alexander kent vele religieuze organisaties. Deze fungeren als belangrijke sociale ontmoetingsplaatsen, waar bewoners een lokaal netwerk kunnen opbouwen en kunnen participeren in allerlei activiteiten.

Spanningen in het gebied tussen moslims en niet-moslims

Internationale terreuraanslagen hebben effect op de verhoudingen tussen bewoners in Prins Alexander. Spanningen, gevoelens van onveiligheid en vooroordelen zijn niet in één keer weg te nemen. Regelmatig aandacht voor ontmoetingen tussen moslims en niet-moslims kan op een structurelere manier bijdragen aan sociale samenhang.

Armoede

Een deel van de bewoners in Prins Alexander is arm. Naast Ommoord, Zevenkamp en Oosterflank wordt ook Nesselande genoemd als een wijk waar bewoners kampen met een langdurig laag inkomen of een plotselinge armoedeval vanwege scheiding, werkloosheid en/of een hoge hypotheekschuld.

Prins Alexander in beweging

De bevolkingssamenstelling van Prins Alexander is aan het veranderen. Gesprekspartners geven aan dat de vestiging van jonge mensen met kinderen nog weinig aandacht krijgt, waardoor er in de buitenruimte weinig speelgelegenheden zijn. Ook is er behoefte aan kennis over de manier waarop de sociale samenhang in een wijk gewaarborgd kan worden als de bevolkingssamenstelling verandert qua etniciteit en migratieachtergronden van nieuwe bewoners.

Schakelklassen voor kinderen met een vluchtelingenachtergrond

Er is aandacht nodig voor de behoeften van kinderen met een vluchtelingenachtergrond. Een voorbeeld hiervan is het aanbieden van schakelklassen, zodat de kinderen in hun eigen wijken onderwijs kunnen volgen.

Discriminatie

Vooroordelen langs etnische lijnen

Gesprekspartners signaleren dat bewoners zich negatief uitlaten over etnische minderheden. De 'achteruitgang' van een wijk wordt dan gekoppeld aan de vestiging van Nederlanders met een migratieachtergrond.

Jongeren empoweren

Jongeren met een migratieachtergrond kunnen in het gebied ervaren dat zij negatief 'opvallen', omdat zij in een minderheid zijn. Het is volgens een gesprekspartner belangrijk om jongeren te leren dat zij op proactieve wijze voor zichzelf een plek en ruimte kunnen creëren in de samenleving, ook als zij tot een etnische minderheid behoren.

Pesten

Pestgedrag onder kinderen en jongeren komt geregeld voor. Het is onduidelijk waarom kinderen elkaar pesten. Uit landelijke gegevens weten we dat zwarte, joodse, islamitische, homoseksuele of trans kinderen een vergroot risico lopen om te maken te krijgen met uitsluiting, pesterijen of geweld in- en rondom scholen.

Discriminatie binnen organisaties zelf

Professionals die bij maatschappelijke organisaties in Prins Alexander werken, geven aan op de werkvloer getuige te zijn geweest van incidenten die te maken hadden met anti-zwart racisme.

Mensen met een beperking

Er zijn signalen dat woningcorporaties te weinig aandacht hebben voor het gebruik van scootmobielen door ouderen, waardoor deze beperkt worden in hun bewegingsvrijheid. Ook ontbreekt voldoende aanduiding voor blinden en slechtzienden op een aantal kruispunten in Prins Alexander.

Vrouw/man-emancipatie

Empowerment: netwerk opbouwen, vaardigheden, zelfvertrouwen

Er is onder vrouwen met en zonder migratieachtergrond behoefte om hun netwerk te vergroten, sociale vaardigheden te ontwikkelen en op een toegankelijke locatie samen te komen. Particuliere initiatieven ontvangen geen financiële steun, waardoor zij enkel kleinschalige en kortlopende projecten kunnen opzetten. Dit maakt het moeilijk om een duurzame en positieve impact te hebben in Prins Alexander.

Lhbt-emancipatie

Weinig kennis en discriminerend taalgebruik

Een aantal gesprekspartners maakt onbewust gebruik van woorden zoals 'homofiel'. Dit taalgebruik is ongepast en kwetsend, en maakt dat organisaties waar dit soort woorden gemeengoed zijn, ontoegankelijker zijn voor homoseksuele mensen.

Heteronormativiteit

Een aantal gesprekspartners doet uitspraken waaruit blijkt dat heteronormativiteit sterk aanwezig is in het gebied. Dit komt voort uit onvoldoende kennis van lhbt-onderwerpen. Essentieel hierbij is dat lhbt-personen 'geaccepteerd' worden, zolang zij niet de gedragsnormen voor 'echte' mannen of vrouwen overschrijden. Dit resulteert in continu en onbewust uitsluiten van iedereen die niet aan die normen voldoet. Uit landelijke gegevens weten we dat lhbt-personen bovengemiddeld vaak met geestelijke gezondheidsproblemen en suïcidaliteit kampen. Dit heeft onder andere te maken met deze voortdurende en subtiele vormen van uitsluiting en negatieve oordelen.

Roze ouderen

Er is in het gebied weinig aandacht voor 'roze ouderen': ouderen die homoseksueel, biseksueel, lesbisch of transgender zijn. Dit is opvallend in een gebied dat een aantal 'vergrijsde' buurten en diverse zorginstellingen kent.

Aanknopingspunten en aanbevelingen

- Besteed aandacht aan de behoeften van kinderen met een vluchtelingenachtergrond, zoals schakelonderwijs dichtbij huis.
- Blijf investeren in het bereiken van zoveel mogelijk jongeren door professionals. Zet in op verbindende buurtactiviteiten, zodat jong en oud elkaar kunnen ontmoeten.
- Stel interculturele communicatievaardigheden en cultuursensitief werken centraal bij de werkwijze van sociale organisaties in het gebied.
- Implementeer een diversiteitsbeleid binnen sociale organisaties die actief zijn in het gebied, zodat discriminatie op de werkvloer kan worden aangepakt en er door middel van een divers personeelsbestand beter aansluiting gevonden wordt bij de leefwerelden van alle inwoners van Prins Alexander.
- Blijf aandacht besteden aan de omvang van de armoedeproblematiek, vanwege het grote aantal bewoners in het gebied. Een relatief kleiner percentage lage inkomens betekent in absolute aantallen nog steeds een groot aantal bewoners. Zorg ervoor dat de minima zich verzekerd voelen van een toegankelijk sociaal vangnet.
- Onderzoek de rol van discriminatie bij pestgedrag onder kinderen en jongeren, en treed adequaat op.
- Maak de publieke ruimte en straten zo toegankelijk mogelijk voor bewoners met een beperking.
- Creëer speelplekken in de openbare ruimte, dichtbij de woningen.
- Faciliteer en ondersteun de empowerment van vrouwen in het gebied. Stel hiertoe financiële middelen ter beschikking, zodat er langdurige projecten met een duurzaam effect ontwikkeld kunnen worden.
- Bevorder de deskundigheid van professionals als het gaat om discriminatie, vrouw/man- emancipatie en lhbt-onderwerpen. Zorg ervoor dat professionals zich niet langer ongemakkelijk voelen om te praten over seksuele en genderdiversiteit, of over religieuze onderwerpen. Ontwikkel door middel van trainingen het signaleringsvermogen van professionals en bied een handelingsperspectief.

- Besteed aandacht aan roze ouderen in het gebied. Bevorder de sociale acceptatie onder heteroseksuele en cisgender ouderen om uitsluiting en discriminatie van lhbt-ouderen tegen te gaan.

Inleiding

In alle veertien gebieden van de gemeente doet IDEM Rotterdam onderzoek naar wat er speelt met betrekking tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie. Dit onderzoek is ook in Prins Alexander uitgevoerd, en in deze rapportage worden de resultaten daarvan besproken.

We hebben een breed palet aan signalen verzameld die laten zien hoe integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie er in Prins Alexander uitzien. Hiertoe hebben we professionals en andere actieve bewoners geïnterviewd. De resultaten van deze interviews zijn teruggekoppeld tijdens een drukbezochte wijkbijeenkomst, waardoor de signalen die we verzamelden zijn aangevuld. Zo krijgen we zicht op verschillende knelpunten en lacunes ten aanzien van de vier thema's, net zoals succesvolle voorbeelden die andere Rotterdammers kunnen inspireren.

Dit gebiedsbeeld is als volgt opgebouwd. In het volgende hoofdstuk worden de doelen en methode van dit onderzoek toegelicht. Vervolgens bespreken we per thema zowel de signalen die we hebben opgetekend als succesvolle voorbeelden die we tegen zijn gekomen. We plaatsen het beeld dat hieruit oprijst in de context van Rotterdamse feiten en cijfers, en het gebiedsprogramma. Tot slot gaan we in op concrete aanknopingspunten voor professionals, betrokken bewoners, ondernemers en anderen om verder met de thema's in Prins Alexander aan de slag te gaan.

December 2017

www.idemrotterdam.nl

Methode

Behoeftinventarisatie

De behoefte-inventarisatie is een kwalitatief onderzoek waarmee IDEM Rotterdam signalen verzamelt met betrekking tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie, en behoeften ten aanzien van deze vier thema's in kaart brengt. De behoefte-inventarisatie wordt in alle veertien gebieden van de gemeente Rotterdam uitgevoerd. In juli tot en met november 2016 hebben we dit onderzoek in Prins Alexander gedaan.

Centraal staat de vraag: wat speelt er op het gebied van integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie in Prins Alexander? We letten bij het beantwoorden van deze vraag op de volgende deelvragen:

- Welke ontwikkelingen en gebeurtenissen in Prins Alexander zijn van invloed op het gebied en zijn bewoners ten aanzien van de vier thema's?
- Tegen welke knelpunten en lacunes lopen bewoners en professionals aan zodra ze zich met één of meerdere van deze thema's bezighouden?
- Wat zijn succesvolle voorbeelden van activiteiten in Prins Alexander op het gebied van de vier thema's?
- Welke behoeften leven er in Prins Alexander om aan de slag te gaan met projecten die gaan over integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie?

Interviews en wijkbijeenkomst

In elk gebied spreken we in totaal met twaalf tot vijftien professionals en andere actieve bewoners. Deze interviews zijn geanonimiseerd. We streven naar een zo divers mogelijke groep gesprekspartners die zich bezighouden met uiteenlopende activiteiten, zoals vertegenwoordigers van welzijnsorganisaties, kunst- en cultuurorganisaties, religieuze instellingen, onderwijsinstellingen, jongerenwerk, wijkpolitie, ondernemers, buurtverenigingen, bewonersinitiatieven en gebiedscommissies.

Op basis van deze gesprekken hebben we een eerste impressie gekregen van wat er speelt in Prins Alexander ten aanzien van de vier thema's. Vervolgens hebben we dit beeld teruggekoppeld aan een diverse groep professionals en actieve bewoners tijdens een drukbezochte wijkbijeenkomst. In kleinere tafelgesprekken hebben zij dit beeld en hun behoeften vervolgens nader besproken, waardoor de eerste analyse verder kan worden aangescherpt, aangepast en aangevuld.

Gebiedsbeeld

In dit gebiedsbeeld bundelen en analyseren we de uitkomsten van de interviews en de tafelgesprekken. Waar relevant worden de inzichten besproken in relatie tot bestaande Rotterdamse feiten en cijfers, het Gebiedsprogramma en het Uitvoeringsplan van het cluster Maatschappelijke Ontwikkeling in Prins Alexander.

Het gebiedsbeeld heeft als doel om relevante partijen en geïnteresseerden binnen en buiten Prins Alexander te informeren over wat er speelt ten aanzien van de vier thema's in het gebied. Knelpunten en lacunes worden duidelijk, net als succesvolle voorbeelden. Uiteindelijk leidt dit gebiedsbeeld tot

een inkleuring van al bestaande kwantitatieve gegevens over Prins Alexander, en brengt het verdiepende kennis over hoe de vier thema's er op gebiedsniveau uit zien. Vervolgens kunnen professionals en bewoners op basis van deze informatie binnen en buiten Prins Alexander projecten en samenwerkingen opstarten om met één of meerdere van de thema's aan de slag te gaan.

Integratie in Prins Alexander

Integratie is geen eenduidige term. Verschillende mensen en organisaties bedoelen er uiteenlopende dingen mee. Sommigen gebruiken de term om te focussen op de sociale, economische of culturele situatie van mensen met een migratieachtergrond. Anderen wijzen erop dat integratie een collectief proces is, waarbij iedereen werkt aan de integratie van de Rotterdamse samenleving als geheel. Weer anderen wijzen het gebruik van de term volledig af, omdat het bijdraagt aan een onnodig onderscheid.

De term etniciteit wordt in de context van integratie regelmatig gebruikt om de sociaal-culturele achtergrond van een persoon aan te duiden. De term houdt verband met gewoonten, waarden en normen, en overtuigingen die iemand van huis uit heeft meegekregen. Etniciteit heeft te maken met processen van zelfidentificatie en identificatie door anderen. Nationaliteit of migratieachtergrond bepalen dus niet per se iemands etniciteit.
Stadsbeeld Integratie, IDEM Rotterdam

Tegen de achtergrond van deze debatten benadert IDEM Rotterdam integratie als een koepelterm om te kunnen praten over onderwerpen die raken aan de verhoudingen tussen Rotterdammers, over de situatie van nieuwkomers in de stad, en over tegenstellingen tussen personen en groepen waar mensen tegenaan lopen. Wij benaderen integratie daarmee vooral als een idee dat betrekking heeft op de stad als geheel.

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van integratie in Prins Alexander. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Prins Alexander beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Signalen over integratie

Jongeren

Enerzijds horen komt uit de interviews naar voren dat met name ouderen in het gebied overlast ervaren, bijvoorbeeld wanneer de jongeren op straat 'hangen' en ouderen langs zulke groepjes lopen. Zij voelen zich dan onveilig. Anderzijds geven gesprekspartners aan dat er in het gebied onvoldoende plekken zijn voor jongeren en dat zij daarom in de buitenruimte samen komen. Dit betekent echter niet per se dat ze kwaad in de zin hebben. Een aantal gesprekspartners uit hun frustraties omdat er volgens hen vaak bij voorbaat al argwanend naar jongeren wordt gekeken, waardoor enkel hun aanwezigheid al onveiligheidsgevoelens bij omstanders kan oproepen.

Ook geven gesprekspartners aan dat maar een deel van de jongeren bereikt wordt door sociale professionals. Deze professionals hebben hierdoor niet altijd een compleet beeld van de ervaringen van jongeren, wordt signaleerd. Deze gesprekspartners geven dan ook aan dat het belangrijk is om niet over, maar mét jongeren in het gebied te praten alvorens te concluderen dat jongeren met uiteenlopende problematiek kampen of voor overlast zorgen. Meer samenwerking met jongeren is volgens deze gesprekspartners erg gewenst.

Hulpverlening en etniciteit

Hulpverleners, zorgprofessionals en welzijnswerkers worstelen soms met het bedienen van bewoners met een migratieachtergrond. Er zijn vooral uitdagingen voor hulpverleners als bewoners met een hulpvraag zitten en zij weinig vertrouwen hebben in de hulp en hulpverlener. Het kan dan voorkomen dat de uiteindelijk geboden hulp toch afgewezen wordt, waarmee de problematiek van de bewoner niet is opgelost. Professionals spreken dan ook een duidelijke behoefte uit meer te leren over interculturele communicatie en cultuursensitief werken. Een meer diverse samenstelling van een team aan professionals kan ook positief bijdragen aan het tegengaan van een mismatch tussen hulpverleners en bewoners.

Religieuze organisaties actief en betrokken

Verschillende gesprekspartners zijn positief over de hoeveelheid religieuze organisaties die het gebied telt. Deze organisaties vormen belangrijke sociale ontmoetingsplaatsen, die de bezoekers in staat stelt om te participeren en lokale netwerken op te bouwen. Gesprekspartners geven bijvoorbeeld aan dat een aantal kerken in het gebied veel activiteiten organiseren, waarbij allerlei bewoners welkom zijn. Ook is een aantal voedselbanken ondergebracht bij kerken in Prins Alexander. Verder huisvest het gebied sinds enkele jaren het Islamitisch Cultureel Centrum Alexander (ICCA). De opening van ICCA was volgens gesprekspartners een geslaagd en feestelijk moment, waar allerlei bewoners met verschillende (non-)religieuze achtergronden op af kwamen. Het ICCA organiseert allerlei lezingen, trainingen en cursussen waar verschillende bewoners van het gebied aan deelnemen.

Spanningen in het gebied tussen moslims en niet-moslims

Verschillende gesprekspartners geven aan dat internationale terreuraanslagen effect hebben op de verhoudingen tussen bewoners in Prins Alexander. Een voorbeeld dat door gesprekspartners werd aangehaald, is de behoefte die moslimgemeenschappen in het gebied in 2015 uitten om gesprekken over deze spanningen en aanslagen te voeren met bewoners. Dit leidde tot een succesvolle wijkbijeenkomst die plaatsvond in het Zadkine College, waar 250 mensen aan deelnamen. Onder begeleiding van gespreksleiders gingen de buurtbewoners met elkaar in gesprek.

Gesprekspartners die aanwezig waren bij deze bijeenkomst, vertellen dat zij schrokken van de mate waarin en de manier waarop Nederlandse bewoners zonder migratieachtergrond zich negatief uitlieten over moslims. Voornamelijk witte ouderen uitten sterke negatieve gevoelens en

Uit het onderzoek Islamofobie in Zicht weten we dat islamofobie regelmatig voorkomt in de stad. Stichting Platform Islamitische Organisaties Rotterdam-Rijnmond ontving in een periode van iets meer dan een jaar 174 gevalideerde meldingen van islamofobie, zoals ongelijke behandeling in winkels, op de werkvloer of op school, en fysiek en verbaal geweld in de openbare ruimte. In 72% van de gevallen is het slachtoffer een vrouw, en in 84% van de gevallen is het slachtoffer herkenbaar als moslim bijvoorbeeld vanwege het dragen van een hoofddoek of baard. Daders zijn vaker mannen dan vrouwen.

Verder blijkt uit de Omnibusenquête 2016 dat een vijfde van de gediscrimineerden in Rotterdam discriminatie ervaart op basis van geloof. Uit cijfers van antidiscriminatiebureau RADAR en de politie weten we dat het merendeel van voorvallen van godsdienstdiscriminatie in de stad gaat om Islam. In 2016 ontving RADAR 28 meldingen van godsdienstdiscriminatie voor de gemeente Rotterdam, waarvan in 19 gevallen het moslimdiscriminatie betreft. Daarmee is godsdienstdiscriminatie na 'ras' de meest gemelde vorm van discriminatie bij RADAR.

vooroordelen. De wijkbijeenkomst legde dus bloot dat er veel onveiligheidsgevoelens spelen in het gebied, en dat er een aanzienlijke mate van angst en vooroordelen heerst onder Nederlanders zonder migratieachtergrond over moslims.

Er wordt door gesprekspartners gesignaleerd dat hoewel deze bijeenkomst positief uitpakte, de spanningen en vooroordelen niet in één keer zijn weggenomen. Zij geven daarom aan dat er vaker aandacht besteedt kan worden aan deze sociale verhoudingen in Prins Alexander. Een structurele investering in ontmoetingen en dialoogbijeenkomsten draagt hieraan bij.

Schakelklassen nodig voor kinderen met een vluchtelingenachtergrond

Ook horen we van een gesprekspartner dat er behoefte is aan meer aandacht voor kinderen met een vluchtelingenachtergrond die recentelijk in Nederland zijn aangekomen. Deze kinderen hebben vaker te maken met een leerachterstand. De gesprekspartner geeft aan dat er momenteel onvoldoende mogelijkheden zijn voor vluchtelingenkinderen om in Prins Alexander schakelonderwijs te volgen dat hen voorbereid op het reguliere onderwijs. Het gevolg is dat kinderen naar plekken verder van huis moeten voor dit onderwijs. De gesprekspartner vindt dit een onwenselijke situatie.

Armoede

Een geregeld terugkerend onderwerp in de gesprekken met professionals is armoede. Vooral de wijken Ommoord, Oosterflank, Zevenkamp en Nesselande worden genoemd. Gesprekspartners benadrukken dat Prins Alexander procentueel gezien in vergelijking tot het Rotterdamse gemiddelde niet opvalt. Zij waarschuwen ervoor dat dit niet betekent dat armoede geen belangrijke problematiek is voor dit gebied. Prins Alexander is namelijk relatief gezien een erg groot gebied met veel inwoners, waardoor het aantal arme mensen in absolute getallen groot is. In Rotterdam wonen er meer dan 600.000 mensen, waarvan bijna één zesde in Prins Alexander. Prins Alexander is daarmee het grootste gebied qua bewonersaantallen van de stad.

Er wordt van langdurige armoede gesproken als huishoudens langer dan drie jaar een komen hebben van 110% van het sociale minimum. In Prins Alexander is 9% van alle huishoudens langdurig arm. Dit is meer dan de helft van alle arme huishoudens in het gebied. Huishoudens met een laag inkomen bevinden zich vaker in de wijken Ommoord, Oosterflank en Zevenkamp.

In Rotterdam is 12% van alle huishoudens langdurig arm, landelijk ligt het percentage op 6%.
(Gemeente Rotterdam, 2015. *Inkomensgegevens Rotterdam op deelgemeente en buurtniveau 2013*)

Arme bewoners zijn volgens gesprekspartners vaker 50+ of alleenstaand ouder. Deze bewoners proberen zoveel mogelijk op hun uitgaven te besparen en ondernemen daardoor minder activiteiten, en lopen daardoor het risico om in een isolement te raken. Ook wordt er gesignaleerd dat deze bewoners vaker zorg vermijden, omdat zij de verplichte eigen bijdrage niet kunnen betalen.

Kennisinstituut Movisie toont aan dat maar liefst 80% van de cliënten van sociale wijkteams in financiële nood verkeerd. Zij hebben daarom een wegwijzer 'Jouw cliënt in financiële nood?' ontwikkeld voor professionals om makkelijk potjes te vinden die bij acute nood kunnen inspringen, die kinderen in armoede ondersteunen en die helpen bij zorgverzekeringsschulden.

De sociale wijkteams in Prins Alexander komen geregeld in aanraking met bewoners die financiële problemen hebben. In Prins Alexander hebben de wijkteams de mogelijkheid om één à twee keer te helpen met het betalen van boodschappen als er gesignaleerd wordt dat een bewoner onvoldoende voedsel in huis heeft. Omtrent armoede en schulden heerst veel schaamte, waardoor bewoners vaak niet zelf om hulp vragen. Professionals geven daarom aan dat het belangrijk is om bij huisbezoeken te letten op

indirecte signalen, zoals: wordt er een kopje koffie aangeboden? Is er voorraad in de keuken? Vervolgens kan door de professional voorzichtig het gesprek gestart worden over armoede en vragen of de bewoner verdere ondersteuning wenst.

Van Nesselande wordt vaak gedacht dat dit een rijk gebied is, maar volgens gesprekspartners speelt er desondanks 'van alles achter de voordeur'. Zij signaleren drugsmisbruik en financiële problemen. Wanneer het inkomen van de bewoners plots daalt vanwege ontslag of een scheiding, is er een risico dat zij de hypotheek niet meer kunnen betalen.

Al meer dan 15 jaar kent Prins Alexander het Armoedeplatform. Dit is een overlegorgaan waarin een actief netwerk van professionals en vrijwilligers maandelijks samenkomt om deze problematiek te bespreken. Een kerntaak van dit platform is het faciliteren van informatie-uitwisseling, zodat maatschappelijke organisaties en lokale overheden gevoed worden met up-to-date en juiste kennis van de aard en omvang van de armoedeproblematiek in Prins Alexander.

Schaarste, het internationaal gerenommeerde boek van wetenschappers Sendhil Mullainathan en Eldar Shafir, laat zien dat leven in schaarste de structuur van de hersenen verandert. Dit gebeurt op zo'n manier dat mensen minder flexibel zijn, verminderde zelfcontrole hebben en minder ruimte om over iets anders na te denken dan het gebrek aan geld. Hierdoor maken arme mensen soms keuzes die voor anderen onverantwoord of onnavolgbaar zijn. Het is volgens de onderzoekers ook een verklaring waarom mensen met geldtekort vaker overgewicht hebben of vaker hun kinderen onvoldoende ondersteunen bij het maken van huiswerk of andere schoolactiviteiten. Volgens Mullainathan en Shafir moeten interventies erop gericht zijn mensen weer meer ruimte te laten ervaren, zodat de negatieve gevolgen van het leven in schaarste op de hersenen wordt verminderd. Een voorbeeld is ervoor zorgen dat bewoners zich ervan verzekerd voelen dat er een vangnet is aan laagdrempelige en toegankelijke voorzieningen waarvan minima gebruik kunnen maken in het geval van acute financiële problemen.

Prins Alexander in beweging: behoeften naar aanleiding van sociale veranderingen in de wijken

Prins Alexander is de laatste jaren in beweging. Zo geven gesprekspartners aan dat, hoewel sommige wijken weliswaar overwegend vergrijsd zijn, er in toenemende mate jonge mensen zich vestigen. Dit zijn bijvoorbeeld kinderen die in de wijken opgroeien en als volwassene terugkomen om hier te wonen. Gesprekspartners signaleren dit als een positieve ontwikkeling, maar waar weinig aandacht voor is. Zo zijn er in de buitenruimte momenteel weinig mogelijkheden voor kinderen om te spelen en jonge ouders om samen te komen. Ook worden er weinig activiteiten voor deze groep georganiseerd. Hier is volgens een gesprekspartner wel in toenemende mate behoefte.

Hierbij aansluitend is het signaal dat er spanningen kunnen ontstaan tussen oudere bewoners en jonge gezinnen. Dit betreft voornamelijk Ommoord vertellen gesprekspartners, omdat daar de woningen vaker verouderd en daardoor gehorig zijn. Het gevolg is dat burens overlast van elkaar ervaren en, aangezien kinderen meer lawaai maken, kan dit voor onvrede zorgen bij oudere bewoners.

Andere gesprekspartners geven aan dat de mate van diversiteit onder bewoners qua etniciteit en migratieachtergrond in Prins Alexander aan het veranderen is. Hoewel sommige buurten nog overwegend wit zijn, zal dit in de nabije toekomst veranderen, schatten zij in. Gesprekspartners vragen zich daarbij af, hoe je een wijk het beste kan voorbereiden op veranderingen? Dit illustreert de behoefte aan informatie en tips over het begeleiden van oude en nieuwe bewoners in het vormgeven van het samenleven in één buurt.

Diversiteit binnen eigen organisatie

Gesprekspartners geven aan behoefte te hebben om binnen de eigen organisatie nadrukkelijker op diversiteit te letten. Dit gaat dan zowel om diversiteit qua etniciteit, migratieachtergrond, seksuele diversiteit en het aandeel van vrouwen binnen teams en onder leidinggevenden. Zij geven namelijk aan dat hun organisaties overwegend wit zijn, en dat in veel besturen (van zowel professionele organisatie als vrijwilligersinitiatieven) voornamelijk mannen van middelbare leeftijd zitten. Dit heeft volgens sommigen gevolgen voor het bereik onder bewoners en de mate waarin een diverse groep wel of niet deelneemt aan activiteiten in de buurten. Er wordt door een aantal gesprekspartners uitgesproken dat het nodig is dat organisaties zich meer bewust worden van hun eigen samenstelling en het effect dat dit heeft op het bereiken van uiteenlopende doelgroepen. Zij hebben behoefte aan concrete tips en methoden om dit bespreekbaar te maken binnen hun eigen organisatie.

Discriminatie in Prins Alexander

Discriminatie is het maken van ongeoorloofd onderscheid tussen mensen en groepen op basis van een kenmerk dat in een specifieke situatie niet van belang is. Voorbeelden van zulke kenmerken zijn huidskleur, seksuele oriëntatie, handicap of leeftijd. Dit is de werkdefinitie van discriminatie die antidiscriminatiebureaus in Nederland hanteren.

26% van de Rotterdammers maakte discriminatie mee in 2016. (Omnibusenquête 2016)

7% van de Rotterdammers maakt discriminatie mee in de eigen buurt. Dit geldt voor 5% van de bewoners van Prins Alexander. (Enquête Wijkonderzoek 2015)

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van discriminatie in Prins Alexander. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Prins Alexander beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Signalen over discriminatie

Vooroordelen langs etnische lijnen

Gesprekspartners vertellen dat sommige wijken in Prins Alexander een sterke mate van segregatie kennen, waardoor er allerlei vooroordelen over etnische minderheden de rondte doen. Volgens een gesprekspartner ontstaan deze vooroordelen omdat dat de verschillende groepen bewoners niet regelmatig contact hebben met elkaar. "Onbekend maakt onbemind", aldus de gesprekspartner. Uit de enquête Wijkonderzoek Rotterdam 2015 komt naar voren dat 48% van de bewoners in Prins Alexander vindt dat verschillende etnische groepen goed met elkaar om gaan. Uit dezelfde enquête blijkt dat 57% van de bewoners vindt dat mensen met en zonder migratieachtergrond goed met elkaar omgaan in de buurt. Deze cijfers liggen iets hoger dan de beoordelingen van de omgang tussen bewoners in Rotterdam als geheel, dan gaat het om respectievelijk 46% en 53%.

Discriminerende en racistische uitspraken van bewoners

Als burgers over elkaar klagen, wordt dat soms versterkt door een discriminerende ondertoon. Gesprekspartners noemen dit ook wel 'verborgen discriminatie'. Bewoners nemen "een klagerige houding aan en maken dan opmerkingen", vertelt een gesprekspartner. Zo wordt er tijdens een activiteit door bewoners gesproken over de "verpaupering" van de wijk, waarbij er negatief wordt gesproken in termen als "nog zo'n toko". De vestiging van winkels die voornamelijk gericht zijn op een publiek met een migratieachtergrond, wordt door deze bewoner dus gezien als achteruitgang van de wijk. De gesprekspartner signaleert dat het vooral oudere bewoners zijn zonder migratieachtergrond in Ommoord die dergelijke opvattingen erop na houden.

Gerelateerd aan vooroordelen langs etnische lijnen zijn uitlatingen van bewoners en professionals die een sterke racistische ondertoon hebben. Volgens gesprekspartners zijn het vaker oudere bewoners zonder migratieachtergrond die zich negatief uit kunnen laten over andere bewoners met een migratieachtergrond. Zo vertelt een gesprekspartner dat een bewoner enkel van een recreatieruimte gebruik wilde maken zolang "die zwarte vrouw maar niet aanwezig is". Ook heeft een gesprekspartner gehoord dat bewoners over Hindoestaanse Nederlanders zeggen dat zij

"Het is altijd belangrijk om bewust te zijn van het thema discriminatie in het witte Alexander."

“stinken”. De gesprekspartner concludeert dan ook dat het “altijd belangrijk is om bewust te zijn van het thema discriminatie in het witte Alexander”.

Racisme op de werkvloer

Gesprekspartners geven aan dat niet alleen onder bewoners, maar ook binnen professionele en vrijwilligersorganisaties die actief zijn in Prins Alexander discriminatie kan plaatsvinden. Een voorbeeld dat van een gesprekspartner gaat om ras-gerelateerde grappen, namelijk over ‘negerzoenen’ en ‘zwarte piet’ van de ene werknemer naar een andere werknemer met een zwarte huidskleur. De gesprekspartner vraagt zich vervolgens af wat het betekent voor de uitvoering van de hulpverleningstaken van de organisatie waar zij werkt, als een medewerker hierover grappen maakt en vervolgens met bewoners met diverse migratieachtergronden te maken heeft.

Zwarte Piet

Ook vertelt een gesprekspartner dat in reactie op het maatschappelijke debat over Zwarte Piet, een aantal bewoners in Kralingse Veer hebben aangegeven dat zij veel waarde hechten aan de viering van het Sinterklaasfeest inclusief de figuur Zwarte Piet. Deze gesprekspartner is benaderd door een aantal bewoners die verontruste vragen stelden en zich ervan wilde verzekeren dat de jaarlijkse viering zonder aanpassingen zou plaatsvinden.

IDEM Rotterdam heeft op haar website in 2016 een aantal praktische tips geplaatst hoe scholen, sport- en speeltuinverenigingen met veranderingen kunnen omgaan. Het gaat dan bijvoorbeeld om het ontdoen van alle raciale kenmerken en attributen, het van te voren bespreken van de verandering met besturen, personeel, ouderraad en medezeggenschapsraad, tijdig communiceren met ouders en duidelijk hebben hoe er gehandeld wordt in het geval van een geschil naar aanleiding van de aanpassingen. Inhoudelijke argumenten paraat hebben waarom gekozen is voor verandering kan ook helpen bij het uitleggen van de keuze. Hiervoor kan gekeken worden naar website van de Stichting Nederland wordt Beter, Slavernij en jij, het College voor de Rechten van de Mens of de Kinderombudsman.

Homogene wijken en gevoelens van ‘anders zijn’

Jongeren vormen volgens gesprekspartners een kwetsbare groep in het gebied. Dit heeft onder andere te maken met ervaringen die voortkomen uit het zijn van een etnische minderheid in over het algemeen homogene wijken waar overwegend Nederlanders zonder migratieachtergrond wonen. Zoals bij het hoofdstuk Integratie beschreven, worden jongeren die op straat samen komen door sommige oudere bewoners met argwaan bekeken. Een gesprekspartner geeft aan dat in wijken zoals Ommoord, jongeren met een niet-witte huidskleur opvallen en daardoor anders worden bekeken. Hij vertelt dat wanneer deze jongeren “hiphop broeken dragen”, zij nog eens extra opvallen in het straatbeeld. “Je voelt je allochtoon, omdat je op je afkomst wordt aangekeken”. Jongeren die bij een etnische minderheid horen, kunnen dus de ervaring hebben dat zij in contact met Nederlanders zonder migratieachtergrond voornamelijk gezien worden als iemand met een niet-witte huidskleur of etniciteit. In dit proces verdwijnen andere onderdelen van hun identiteit naar de achtergrond, en worden de jongeren door bewoners al dan niet onbewust voornamelijk in termen van ‘ras’ bekeken.

De gesprekspartner geeft aan dat het erg belangrijk is om ervaringen van jongeren met gevoelens van 'anders zijn' serieus te nemen. Hij vertelt dat het daarbij kan helpen om in het gesprek als professional ook je eigen ervaringen met discriminatie en uitsluiting te delen. Vervolgens kan je als professional samen met de jongeren strategieën bedenken om met hun ervaringen van 'anders zijn', uitsluiting en discriminatie om te gaan. Bijvoorbeeld door de jongeren te leren zich pro-actiever op te stellen en te reflecteren op hun eigen gedrag. "Als een jongere zich gediscrimineerd voelt omdat een buurman hem niet groette, vraag ik: heb jij zelf wel gegroet?". De professional laat hiermee aan jongeren zien dat zij zich op verschillende manieren kunnen opstellen in een context waarin zij onderdeel zijn van een etnische minderheid. Zo kunnen de jongeren zich inschikkelijk opstellen, maar als alternatief leert de professional deze hen dat het ook mogelijk is om zelf het initiatief te nemen in contact met andere bewoners.

Pesten

Een ander signaal dat we van gesprekspartners ontvangen gaat over pesten. Met name onder kinderen en jongeren op school wordt er geregeld gepest. Het is voor gesprekspartners niet duidelijk waarom kinderen worden gepest, wat het voor hen moeilijk maakt om deze problematiek aan te pakken. Het is ook niet duidelijk of en in welke mate de pesterijen in Prins Alexander verband houden met discriminatie. Op basis van landelijk onderzoek is wel bekend dat kinderen met een joodse of islamitische achtergrond, en kinderen die lesbisch, homo, biseksueel of transgender zijn veel vaker dan andere kinderen te maken krijgen met pesterijen. Om pestgedrag en discriminatie van kinderen en jongeren aan te pakken in Prins Alexander, is er behoefte aan meer inzicht in wie gepest wordt en waarom.

Slechts 68% van de Rotterdamse jongeren staat open voor vriendschap met een homoseksuele of lesbische leeftijdgenoot. Dit is fors lager dan de 78% van jongeren in Rotterdam-Rijnmond. (GGD Rotterdam-Rijnmond, 2016)

Een gesprekspartner geeft als tip om pesten en uitsluiting onder kinderen te benaderen vanuit een visie op kinderrechten. Hij stelt voor dat onderwijzers het thema 'kinderrechten' meenemen in hun lessenkoffer. UNICEF heeft speciaal lesmateriaal ontwikkeld over kinderrechten.

Mensen met een beperking

Tot slot geven gesprekspartners aan dat mensen met een beperking in Prins Alexander niet altijd ondersteund worden in het gebied. Zo stellen zij dat er bij woningcorporaties te weinig aandacht is voor het gebruik van scootmobielen door ouderen, waardoor zij beperkt worden in hun bewegingsvrijheid. Ook ontbreekt voldoende aanduiding voor blinden en slechtzienden op een aantal kruispunten in het gebied.

Op 14 juli 2016 trad het VN Verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap in werking. De overheid is nu verplicht om de burgerlijke en politieke rechten uit het verdrag in de praktijk te brengen, net zoals economische, sociale en culturele rechten. Het College voor de Rechten van de Mens ziet er in Nederland op toe dat de samenleving inclusiever wordt voor mensen met een beperking, en heeft verschillende brochures en informatiedocumenten voor (lokale) overheden ontwikkeld.

In 2016 maakte 9% van de Rotterdamse gediscrimineerden discriminatie mee op grond van handicap of chronische ziekte. (Omnibusenquête 2016)

Vrouw/man-emancipatie in Prins Alexander

Emancipatie is een brede term, die verschillend wordt geïnterpreteerd. Emancipatie hangt samen met ideeën over keuzevrijheid, zelfbeschikking en autonomie. Het idee is dan dat iemand niet beperkt mag worden door anderen in zijn of haar zelfstandigheid en vrijheid. Tegelijkertijd is er aandacht nodig voor de sociale, economische en culturele context waarin een persoon verkeert. Dit betekent dat emancipatie niet voor iedereen hetzelfde hoeft te betekenen.

Vrouw/man emancipatie gaat onder andere over het bestrijden van ongelijkheden tussen vrouwen en mannen. Een voorbeeld daarvan is het feit dat vrouwen minder betaald worden voor hetzelfde werk als mannen. Of dat er vrouwen veel vaker niet in leidinggevende posities geplaatst worden. In Rotterdam heeft de gemeente veel aandacht voor de economische zelfstandigheid van vrouwen. Bij mannenemancipatie kan er gedacht worden aan het aanpakken van agressiviteit en machogedrag, die vaak samenhangen met bepaalde opvattingen over mannelijkheid. Ook kan het gaan over het bespreekbaar maken van emoties, seksualiteit en eigen behoeften en grenzen.

30% van de Rotterdamse vrouwen voelt zich onveilig in *de eigen buurt. Dit geldt voor 20% van de mannen. (Gemeente Rotterdam, 2013. Staat van emancipatie)

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van vrouw/man-emancipatie in Prins Alexander. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Prins Alexander beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Signalen over vrouw/man-emancipatie

Op het gebied van vrouw/man-emancipatie komt er uit de interviews een tweeledig beeld naar voren. De signalen zijn kortweg samen te vatten als 'emancipatie vraagstukken spelen niet' versus 'er is grote behoefte aan aandacht voor vrouwenemancipatie'.

Een deel van de gesprekspartners geeft aan dat ze niet over behoeften hoort die met vrouw/man-emancipatie te maken hebben, en verbindt daaraan de conclusie dat vrouw/man-emancipatie dus "geen issue is" voor het gebied Prins Alexander. Andere gesprekspartners benadrukken juist vurig dat er wel behoefte is aan meer aandacht voor vrouw/man-emancipatie. Zij leggen uit dat er weinig activiteiten die zich richten op vrouwen van de grond komen in Prins Alexander, omdat personen die op een positie zitten om financiële middelen toe te kennen de relevantie van de projecten niet onderschrijven.

Empowerment: uitwisseling, netwerk en vaardigheden

Gesprekspartners die praten over de noodzaak van aandacht voor vrouwenemancipatie in het gebied, vertellen dat zowel vrouwen met als zonder migratieachtergrond behoefte hier aan hebben. Het gaat dan met name om moeders en vrouwen die geen of in mindere mate toegang hebben tot de arbeidsmarkt.

Centraal staat de behoefte aan uitwisselingsmogelijkheden tussen vrouwen op een laagdrempelige en toegankelijke plek in de wijk. Het gaat dan bijvoorbeeld om aan projecten die vrouwen in staat stellen om een uitgebreid lokaal netwerk op te bouwen en te onderhouden. Gesprekspartners geven aan dat er vrouwen zijn die graag met andere vrouwen in contact komen die zij nu niet gemakkelijk treffen, bijvoorbeeld met vrouwen die een andere migratieachtergrond, religie of sociaaleconomische positie hebben dan zichzelf. Vrouwen met een migratieachtergrond geven ook aan behoefte te hebben aan uitwisseling over hoe het is om als migrantenvrouw in Rotterdam zich staande te houden.

Verder vertellen gesprekspartners over de behoefte aan projecten die vrouwen in staat stellen om praktische en sociale vaardigheden te ontwikkelen, en zelfvertrouwen op te bouwen. Volgens een gesprekspartner hebben vrouwen hier behoefte aan, zodat de stap naar het vinden en behouden van betaald werk makkelijker wordt.

Momenteel ontbreekt het nog aan voldoende financiële middelen en toegang tot concrete en laagdrempelige ruimten waar activiteiten georganiseerd kunnen worden, deze uitwisselingsmogelijkheden en het opbouwen van vaardigheden voor vrouwen in Prins Alexander op een structurele manier aan te bieden. Het gevolg is dat de enkele particuliere initiatieven die desondanks aan de slag gaan met het opzetten van projecten voor vrouwen, alleen kleinschalige en kortlopende initiatieven kunnen opzetten. Dit maakt het moeilijk om een duurzame en positieve impact te hebben op het leven van vrouwen in Prins Alexander.

Geen zicht op behoefte aan emancipatie van jongens en mannen

Uit de interviews komen geen signalen naar voren die te maken hebben met de emancipatie van jongens of mannen. Het is niet met zekerheid vast te stellen of dit betekent dat er daadwerkelijk geen behoeften leven onder jongens en mannen in Prins Alexander, of dat professionals nog onvoldoende deskundig zijn op het gebied van mannenemancipatie om hierop te signaleren.

Lhbt-emancipatie in Prins Alexander

Naast vrouw/man-emancipatie houdt IDEM Rotterdam zich bezig met lhbt-emancipatie. Lhbt-emancipatie heeft te maken met seksualiteit en genderdiversiteit. Seksualiteit gaat over tot wie je seksueel aangetrokken voelt of op wie je verliefd wordt. Vrouwen die op vrouwen vallen kunnen zich identificeren als lesbisch en mannen die op mannen vallen als homo. Ook zijn er mensen die op personen van beide geslachten vallen, en zij kunnen zichzelf dan biseksueel noemen. De 't' in lhbt-emancipatie verwijst naar trans*personen. Het gaat dan bijvoorbeeld om personen die als meisje worden geboren, maar eigenlijk liever een jongen zijn. Dit noemen we een transgender-identiteit. Aan deze identiteit kunnen verschillende vervolgstappen worden gegeven. Sommige mensen passen hun kleding aan, anderen veranderen hun naam en weer anderen laten een geslachtsaanpassende operatie uitvoeren. Er zijn ook mensen die zich geen man en ook geen vrouw voelen, of juist allebei, of er ergens tussenin. Al deze vormen van genderidentiteit benoemt IDEM Rotterdam met de paraplueterm trans*. Een kernelement hiervan is dat er meer genderidentiteiten bestaan dan enkel 'man' of 'vrouw'.

4% tot 7% van de mensen is lhb, afhankelijk van de vraagstelling in Nederlandse bevolkingsonderzoeken.

(SCP, 2016. *LHBT-Monitor*)

0,6% van de mannen en 0,2% van de vrouwen in Nederland geeft aan zich ambivalent te voelen over hun genderidentiteit.

(SCP, 2012. *Worden wie je bent*)

Ook hier geldt dat emancipatie een brede term is, die verschillend wordt geïnterpreteerd. Emancipatie hangt samen met ideeën over keuzevrijheid, zelfbeschikking en autonomie. Bij lhbt-emancipatie praten we dan over (on)mogelijkheden voor lesbische, homoseksuele, biseksuele en trans* mensen om hun leven naar eigen inzicht in te richten. Net zoals bij vrouw/man-emancipatie kan de invulling die aan die vrijheid wordt gegeven afhangen van de specifieke sociale, economische of culturele context waarin een persoon zich bevindt. Zo vinden sommige lhbt-personen het heel belangrijk om open te zijn over hun seksuele of genderidentiteit naar iedereen, terwijl anderen ervoor kiezen om bijvoorbeeld met vrienden er wel vrijelijk over te praten maar liever niet met collega's of familie.

25% van de lhb's in Rotterdam-Rijnmond vindt de straten in hun gemeente niet veilig. 14% van de lhb's in deze regio vindt de straten in hun eigen woonomgeving niet veilig. (RADAR, 2009. *Roze is overal*)

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van lhbt-emancipatie in Prins Alexander. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Prins Alexander beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Signalen over lhbt-emancipatie

Deskundigheidsbevordering onder professionals: weinig kennis

Op het thema lhbt-emancipatie hebben de meeste gesprekspartners weinig zicht. Een aantal van hen geeft aan graag een bredere blik hierop te willen ontwikkelen. Het feit dat professionals weinig kennis hebben van seksuele en gender diversiteit, leidt er vanzelfsprekend toe dat zij minder goed in staat zijn om ontwikkelingen die hiermee samenhangen in hun dagelijkse werkzaamheden te signaleren. Er is dus behoefte aan deskundigheidsbevordering van professionals als het gaat om seksuele en genderdiversiteit.

Deskundigheidsbevordering onder professionals: kwetsend taalgebruik

Tijdens het interview maakt een gesprekspartner gebruik van het woord 'homofiel'. Dit taalgebruik komt waarschijnlijk voort uit onwetendheid. Hoewel dit woord tot ver in de 20^e eeuw gebruikelijk was, wordt deze term inmiddels als kwetsend en ongepast beschouwd. De term heeft namelijk te maken met 'homofilie', wat een medische term is voor homoseksualiteit. Homoseksualiteit werd destijds als ziekte beschouwd. Inmiddels is het niet langer gangbaar om homoseksualiteit als medische aandoening te beschouwen, en is dus ook het woord 'homofiel' niet langer de gepast. Veel homoseksuele mensen ervaren tegenwoordig deze term als kwetsend. De professional die deze term gebruikt zorgt er onbewust voor dat diens organisatie een onprettigere plek wordt voor homoseksuele bewoners, en voor homoseksuele medewerkers. Het onbewuste gebruik van kwetsend taalgebruik illustreert opnieuw de behoefte aan deskundigheidsbevordering onder professionals als het gaat om seksuele en genderdiversiteit.

Deskundigheidsbevordering onder professionals: trans* leerling

IDEM Rotterdam heeft tijdens een workshop een signaal ontvangen dat zich in Prins Alexander afspeelt. Begin oktober 2016 verzorgde IDEM Rotterdam samen met de Gay-Straight Alliance een workshop Vroegsignalering op een conferentie voor professionals. Deze conferentie werd georganiseerd door de gebiedsadviseur Jeugd van Prins Alexander. Hier bracht een deelnemer aan de workshop een voorbeeld naar voren waarin een leerling iedere dag te laat op school verscheen. De moeder van de leerling werd hierover gecontacteerd, maar zij gaf aan dat haar kind iedere dag op tijd vertrok. Het was de moeder daarom onbekend waarom haar kind elke dag te laat op school verscheen. Op een gegeven moment had het kind zoveel uren gemist, dat de leerplichtambtenaar door de school werd ingeschakeld. Uiteindelijk bleek dat het kind iedere dag te laat was, omdat het zich in de toilet omkleedde en jongenskleren aantrok. Dit kostte het kind veel tijd, en daarom verscheen de leerling iedere keer te laat in de les. In een brief heeft het kind uiteindelijk aan de moeder uitgelegd wat de reden is voor het te laat komen, en zo kwam de situatie aan het licht.

Dit voorbeeld laat zien dat er heel andere problematiek kan spelen dan op het eerste gezicht zichtbaar is. In dit geval gaat het om een leerling die iedere keer te laat komt, lijkt te spijbelen en daardoor gezien kan worden als een probleemkind. Maar uiteindelijk blijkt het om een kind te gaan dat worstelt met transgender-gevoelens. Het is voor professionals belangrijk om voorbij een eerste indruk te leren kijken en mogelijke kwesties die te maken hebben met seksuele en gender diversiteit te leren signaleren. Een belangrijke voorwaarde hiervoor is gedegen kennis van lhbt-onderwerpen. Opnieuw illustreert dit voorbeeld de behoefte aan deskundigheidsbevordering onder professionals als het gaat om seksuele en genderdiversiteit.

Heteronormativiteit

Volgens een gesprekspartner "maakt het niet uit wat iemands geaardheid is, zolang iemand zich maar normaal gedraagt." Hij vervolgt: "wanneer een homo in vrouwenkleding zou lopen, dan zou men daar in Prins Alexander waarschijnlijk wel wat van zeggen." Uit deze opmerkingen blijkt dat homoseksualiteit en transgender-zijn in zoverre wordt 'geaccepteerd', zolang het bestaande normen en ideeën over wat gepast 'mannelijk' en 'vrouwelijk' gedrag is, niet verstoord. Dit wordt ook wel heteronormativiteit genoemd. Hoewel op het eerste gezicht lijkt alsof acceptatie van seksuele en genderdiversiteit een stap dichterbij is, zorgt deze onzichtbare norm voor veel leed. Lhbt-personen in

Nederland kampen met bovengemiddeld meer geestelijke gezondheidszorgproblemen en suicidaliteit. Het is belangrijk om aandacht aan de negatieve gevolgen van de heersende opvattingen over gendernormen en genderexpressie te besteden, ook in Prins Alexander.

Aandacht voor lhbt-ouderen en onbekendheid thema onder heteroseksuele ouderen

Enerzijds horen we van gesprekspartners die zelf actief zijn bij ouderenorganisaties in het gebied, dat “ouderen niks hebben met dit thema”. Anderzijds horen we van een gesprekspartner dat er “aandacht voor de coming out van ouderen nodig is”.

Er wordt verteld dat er in de wijk Prinsenhof een Roze Inloop was voor lhbt-ouderen, maar dat deze “een stille dood is gestorven”. Volgens een gesprekspartner komt dit onder andere doordat de aandacht voor de Roze Inloop verslapte nadat RotterdamV haar activiteiten in de stad stopzette.

Een gesprekspartner geeft aan dat een enquête onder bewoners van een zorginstelling had uitgewezen dat de lhbt-bewoners geen behoefte hebben aan aparte activiteiten voor ‘roze bewoners’. Daarentegen hebben zij de wens “gewoon geaccepteerd te worden”. Weinig bewustzijn bij heteroseksuele ouderen over seksuele en gender diversiteit kan leiden tot al dan niet onbewuste dynamieken van uitsluiting en discriminatie richting lhbt-ouderen. Het bespreekbaar maken van seksuele en genderdiversiteit met heteroseksuele ouderen kan de positie en ervaring van lhbt-ouderen verbeteren in zorginstellingen verbeteren.

Aanknopingspunten in Prins Alexander

Tijdens de interviews en wijkbijeenkomsten zijn gesprekspartners gevraagd naar hun concrete behoeften in relatie tot de vier thema's. Waar willen professionals en betrokken bewoners mee aan de slag en wat hebben ze daarvoor nodig? Daarnaast zijn er ook indicaties van impliciete behoeften die ons zijn opgevallen. Samen vormen deze behoeften concrete aanknopingspunten en aanbevelingen waar lokale en stedelijke professionals, vrijwilligers, ondernemers en anderen verder mee aan de slag kunnen.

Kinderen met een vluchtelingenachtergrond

Besteed aandacht aan de behoeften van kinderen met een vluchtelingenachtergrond in Prins Alexander. Zorg ervoor dat zij voldoende onderwijsondersteuning dichtbij huis kunnen krijgen, zodat zij zo snel mogelijk aansluiting kunnen vinden bij het reguliere onderwijs.

Bereiken van jongeren

Blijf investeren in het zo breed mogelijk bereiken van jongeren. Heb daarbij oog voor de groepen jongeren die sociale professionals nu nog niet bereiken. Zet door middel van verbindende buurtactiviteiten in op het bevorderen van het contact tussen jongere en oudere generaties, om zodoende spanningen en gevoelens van onveiligheid weg te nemen.

Interculturele communicatievaardigheden en diversiteitsbeleid

Maak het ontwikkelen van interculturele communicatievaardigheden en cultuursensitief werken een standaard onderdeel van de werkzaamheden van sociale professionals in Prins Alexander. Stimuleer organisaties in het gebied om een diversiteitsbeleid te implementeren, zodat diversiteit op de werkvloer wordt bevorderd en er betere aansluiting wordt gevonden bij de bewoners met verschillende achtergronden.

Structurele aandacht voor uitwisseling tussen moslims en niet-moslims

Faciliteer en investeer in structurele ontmoetingen en dialoogbijeenkomsten tussen moslims en niet-moslims om gevoelens van onveiligheid, vooroordelen en spanningen in de buurten tegen te gaan. Incidentele bijeenkomsten zijn in het verleden succesvol geweest, maar deze sociale dynamieken vragen om langdurige inzet en aandacht.

Armoede in Prins Alexander

Prins Alexander is het gebied met de grootste inwonersaantallen van Rotterdam. Dit betekent dat in absolute aantallen een aanzienlijke groep bewoners rond moet komen van een laag inkomen. Zorg er daarom voor dat minima in Prins Alexander zich verzekerd voelen van toegang tot het sociale vangnet van Rotterdam, en maak de regelgeving zo helder en simpel mogelijk voor hen. Dit vermindert de stress die schaarste veroorzaakt.

Speeltuinen in de wijken

Creëer speelgelegenheden in de openbare ruimte, dichtbij woningen. De buurten in Prins Alexander worden op deze manier aantrekkelijker voor jonge gezinnen die nu hun kinderen niet op korte afstand van de eigen woning naar buiten kunnen laten gaan.

Sociale samenhang in veranderende buurten

Er is behoefte aan meer kennis en advies over de vraag hoe een buurt voorbereid kan worden op een veranderende bevolkingssamenstelling, zodat de sociale cohesie gewaarborgd blijft en er geen spanningen, vooroordelen en gevoelens van ongelijkheid ontstaan.

Discriminatie en pesten

Er zijn verschillende geluiden dat pesten veelvuldig voorkomt onder kinderen. Pesten en uitsluitingsdynamieken kunnen gepaard gaan met discriminatie op basis van ongelijkheid en vooroordelen die breed in de maatschappij leven. Aandacht voor anti-zwart racisme, antisemitisme, homofobie en transfobie bij pestgedrag van kinderen in Prins Alexander is nodig.

Publieke ruimte en straten toegankelijk voor mensen met een beperking

Maak de publieke ruimte zoveel mogelijk toegankelijk voor mensen met een beperking, en geef als lokale overheid daarmee gehoor aan het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Let bijvoorbeeld op de noodzakelijke aanduiding voor blinden en slechtzienden op straat en bij verkeerskruispunten.

Investeer in de empowerment van vrouwen

Besteed aandacht aan de behoeften van vrouwen in Prins Alexander om zichzelf te 'empoweren'. Dit betekent het faciliteren van bijeenkomsten voor en door vrouwen, waar zij een breder netwerk kunnen opbouwen, sociale vaardigheden ontwikkelen en hun zelfvertrouwen vergroten. Ondersteun de al bestaande particuliere initiatieven om de impact op de doelgroep te vergroten. Dit kan door middel van het ter beschikking stellen van financiële middelen, zodat er langdurige projecten ontwikkeld kunnen worden die daardoor een duurzamere impact hebben.

Deskundigheidsbevordering

Er is onder professionals behoefte aan meer deskundigheid als het gaat om de vier thema's. Vooral vrouw/man-emancipatie, discriminatie en lhbt-emancipatie worden genoemd. Zonder deze deskundigheid is het voor professionals lastig om ontwikkelingen die te maken hebben met deze onderwerpen te signaleren, en ontbreekt er een handelingsperspectief. Ook komt het voor dat professionals moeite hebben om over bepaalde onderwerpen te praten, zoals seksualiteit, seksuele diversiteit of religieuze overtuiging. Dit maakt het lastig om lhbt-kwesties of discriminatie op grond van religie te herkennen en op een juiste manier aan te pakken.

Tegelijkertijd geeft een aantal gesprekspartners aan dat de interviews met IDEM Rotterdam al hebben geholpen om überhaupt bewust te worden van de weinige kennis die sommige professionals zelf hebben: "Bewustwording is een terugkerend proces". Investeer daarom in structurele aandacht voor deze thema's binnen de werkzaamheden van professionals.

Heteronormativiteit

Besteed aandacht aan heteronormativiteit in taalgebruik en ideeën over wat een 'echte' man of vrouw zou moeten zijn, zodat plekken in de openbare ruimte, hulpverlenende organisaties en publieke bijeenkomsten geen mensen uitsluiten die niet aan deze normen voldoen.

Aandacht voor roze ouderen

Er is weinig structurele aandacht voor lhbt-ouderen in zorginstellingen en wijken met relatief veel oudere bewoners. Het bespreekbaar maken van seksuele en genderdiversiteit kan de hulpverlening verbeteren. Het vergroten van de sociale acceptatie onder heteroseksuele en cisgender ouderen kan uitsluiting en discriminatie van lhbt-ouderen tegengaan.